

KRONIEK VAN DE BEVRIJDING VAN VENRAY EN OMSTREKEN

Toegespitst op de gebeurtenissen rond Sint Anna en Sint Servatius

Jac Haegens

Algemeen belangrijke data

10 mei 1940	Inval in Nederland.
15 mei 1940	Capitulatie van de Nederlandse strijdkrachten.
Juni 1940	Invoering van de voedseldistributie.
25 februari 1941	Massale staking tegen de Duitse bezetting naar aanleiding van de eerste Jodenvervolgingen.
1 januari 1942	Arbeidsdienst verplicht, veel mannen duiken onder.
6 juni 1944	D-day, de invasie in Normandië, het begin van de bevrijding van West-Europa.
7 september 1944	Venrayse mannen duiken massaal onder.
17 september 1944	De geallieerden zetten de slag om Arnhem in. Na terugtrekking wordt besloten richting Venlo te gaan.
Hele maand oktober 1944	Massale razzia's in Noord- en Midden-Limburg, honderden mannen worden als dwangarbeider afgevoerd naar Duitsland, waarvan 176 uit de gemeente Venray. De rest duikt onder.

Voorafgaand aan de bevrijding van de psychiatrische inrichtingen Sint Servaas en Sint Anna, vindt in 1943 op bevel van de Duitse bezetter een grootscheepse evacuatie plaats van patiënten vanuit Sint Bavo te Noordwijkerhout. Tevens worden vanuit Sancta Maria in Noordwijkerhout patiënten overgeplaatst naar Sint Anna.

Vanuit Sint Bavo:

22 januari 1943	Eerste transport: 199 patiënten naar Huize Padua Boekel.
25 januari 1943	Tweede transport: 201 patiënten naar Sint Servatius.
28 januari 1943	Derde transport: 128 patiënten naar Sint Paschalis Oostrum.
2 februari 1943	Vierde transport: 212 patiënten naar Sint Servatius.
4 juli 1943	Omdat vanuit de Sint Josefstichting te Apeldoorn patiënten moeten evacueren naar Boekel, worden vanuit Boekel 195 patiënten overgebracht naar Venray: 45 naar Sint Paschalis en 150 naar Sint Servatius. In totaal: 890 in Sint Servatius en 128 in Sint Paschalis.
Medio augustus 1944:	Arie van den Munckhof, vanaf 10 april 1943 verantwoordelijk voor de inhoud en uitgave van Peel en Maas Venray, wordt opgepakt en vi Venlo en Amersfoort naar concentratiekamp Neuengamma waar hij op 24 januari 1945 is overleden.

Vanuit Sancta Maria Noordwijkerhout worden in januari 1943 204 patiënten geëvacueerd naar St. Anna.

22 augustus 1944	Patiënt Staal, een jood die vanuit Sint Bavo geëvacueerd was naar Sint Paschalis, wordt door de Duitsers opgepakt en komt uiteindelijk in concentratiekamp Auschwitz terecht waar hij op 6 september 1944 is overleden.
------------------	---

30 augustus 1944	De Duitsers nemen hun intrek in het kloostergedeelte van het gymnasium aan de Leunseweg.
5 september 1944	Dolle Dinsdag: chaotische terugtocht van het Duitse leger. Ook in de straten van Venray en Overloon ziet men de Duitsers, soms gebruik makend van de vreemdste vervoermiddelen, zich in de richting van de Duitse grens bewegen. Venrayse burgers maken van de aftocht gebruik door het Duitse textiellager van 'de Fuchs' in het klooster Jerusalem te plunderen.
6 september	De vermeende vrijheid blijkt van korte duur te zijn geweest, want de SS-troepen keren in de namiddag in Venray terug.
7 september	Kabels van de Wehrmacht doorgesneden tussen Veulen en IJsselsteyn. De Ortskommandant vordert driehonderd mannen voor bewaking. De mannelijke bevolking van Venray duikt onder. Ook de burgemeester, de wethouders en de politie.
9, 10 en 17 september	In Oostrum wordt een rijdende trein beschoten door de Engelsen.
17 september	Begin van operatie Market Garden. Grote luchtlandingen bij Eindhoven, Nijmegen en Arnhem. Eindhoven bevrijd door Britse troepen.
18 september	Elektriciteit in Venray valt uit. Slechts enkele uren per dag gas. Circa duizend Duitse militairen nestelen zich in de bossen van Sint Anna.

Vanaf 19 september verschijnt het blad De Zwijger. Dit wordt gedrukt in de kelder van boerderij Aben aan de Servatiusweg.

20 september	Een LO-verzetsgroep voert aan de Venrayseweg een gewapende overval uit op twee Duitse soldaten. Een werd gewond, de ander weet te ontluchten (bron Peel en Maas, 60 jaar bevrijding, oktober 2004)
22 september	De eerste Duitse troepen komen Overloon binnen.
23 september	St. Anna wordt hevig bestookt met granaten. Dat gebeurt ook op de daarop volgende dagen.
24 september	Kort na middernacht begint de eerste artilleriebeschieting van Overloon. De Duitsers verschansen zich in de kloosters en gestichten in Venray. De kerktoren van de St. Petrus' Bandenkerk in Venray wordt uitkijktoren van de Duitsers.
25 september	Geallieerden op 7 km van Overloon.
26 september	De Duitsers betrekken, met een overmacht aan tanks, stellingen in Overloon. Tiger- en Panther tanks rollen af en aan. Vanaf de Venrayseweg beschiet de Duitse artillerie de geallieerde stellingen. De Duitsers beginnen overal te plunderen en nemen vooral veel spullen mee. Kasteel Geijsteren wordt door de Duitsers gevorderd.
27 september	Overloon, Vortum, Groeningen en Vierlingsbeek moeten evacueren naar Venray en omstreken.
28 september	Voor Overloon korte maar hevige gevechten tussen Duitse en Engelse verkenningstroepen. In Oostrum blazen de Duitsers de

	spoorlijn op. Hierbij valt in Oostrum het eerste slachtoffer. Oostrum ontvangt de eerste evacués uit Overloon en Vierlingsbeek. Zwaar artillerievuur op Venray, waarbij twee doden vallen.
29 september	De eerste Engelse granaten vallen op Venray om de Duitsers te verjagen. Vanaf deze dag ligt Venray regelmatig onder geschutvuur. Oostrum beleeft zijn eerste luchtaanval. Hevige gevechten bij Overloon.
30 september	Amerikaanse Shermantanks gaan bij Overloon in de aanval. Een der grootste veldslagen uit de oorlog neemt een aanvang. Twintig Engelse vliegtuigen gooien bommen op het ziekenhuis en de boerderij van Sint Anna. De paviljoens Notre Dame en Terhagen krijgen voltreffers: vijftien patiënten en vier personeelsleden worden gedood en er vallen enkele zwaargewonden. Ook tientallen Duitsers zijn gedood op de boerderij. Grote materiële schade. Eerste slachtoffers in Venray: zestien doden. Op het kerkdorp Smakt vallen de eerste granaten. Ook Jerusalem in Venray wordt zwaar getroffen. De vele evacués die vanuit onder andere Overloon, Maashees, Smakt, Holthees in de kelders van Jerusalem verblijven, moesten daar weg.
1 oktober	In de namiddag dringen Amerikaanse tanks door tot de eerste boerderijen van het Overloonse Vlak. Paviljoens Sint Pieter en Sint Vital van Sint Anna worden voor de eerste keer getroffen door granaten.
2 oktober	Vortum wordt bevrijd. De bevolking van Smakt, Holthees en Maashees moet evacueren. Sint Anna ligt zwaar onder vuur van de Engelsen. De kerk in Vierlingsbeek wordt opgeblazen.
3 oktober	De Duitsers dringen de Amerikanen bij Overloon terug, waardoor het dorp weer geheel in hun handen is.
4 oktober	De Amerikanen proberen opnieuw de Duitsers in Overloon aan te vallen. Zeer felle gevechten. Op St. Anna worden de eerste doden begraven.
5 oktober	Paviljoen Sint Ghislain van Sint Anna zwaar getroffen. Op 5 en 6 oktober wederom een vijftal doden en enkele zwaargewonden op Sint Anna. In Venray zes burgerslachtoffers.
5 oktober	Razzia's in Castenray en Klein Oirlo.
5 t/m 8 oktober	Op en neer golvende strijd bij Overloon.
7 oktober	In Oostrum wordt de spoorbrug opgeblazen.
8 oktober	De 7 ^e Amerikaanse tankdivisie verlaat het slagveld bij Overloon. Ze vertrekt naar het front van Meijel, na ca 30 tanks verloren te hebben. De Engelsen nemen de gevechten over.
9 oktober	In en rond Overloon versterken de Duitsers hun positie na het vertrek van de Amerikanen. In Venray vallen granaten op onder andere de Langstraat, Henseniusstraat en Vlakwaterweg: acht doden.
10 oktober	Geallieerden voeren luchtaanvallen uit op stellingen van de Duitsers bij Overloon. Razzia's in Heide en Veulen. Duitse militairen worden ingekwartierd in Sint Paschalis, Oostrum. Zwaar granaatvuur op Pav. G van Servaas.

- 11 oktober Overloon wordt getroffen door naar schatting 95.000 granaten. De 3^e Britse Infanterie Divisie verschijnt aan het front bij Overloon. De Duitsers plakken een bekendmaking aan, waarin wordt bevolen dat alle mannen tussen 16 en 60 jaar zich moeten melden om de volgende dag naar Duitsland te gaan om arbeid te verrichten.
- 12 oktober Begin van operatie Aintree (vernoemd naar een renbaan in Engeland), die ten doel heeft de verovering van Venray en Overloon. Zwaar luchtbombardement op Venray, uitgevoerd door 36 Marauders van de Amerikaanse Luchtmacht. 160 bommen van in totaal ca 500 bommen (Sjeng Ewalts maakt melding van 464 brisantbommen, W. Willemsen vermeldt in "Vensters op Venrays verleden" 576 brisantbommen: Venrays Verleden deel 9) treffen het centrum van Venray, dat grotendeels verwoest wordt. Klooster Jerusalem in brand. Er vallen vele doden. Een deel van de Castenrayse bevolking evacueert naar Klein-Oirlo. De wasserij van Sint Servatius geheel in puin.
- 13 oktober Overloon bevrijd. (in diverse publicaties wordt 14 oktober genoemd). De eerste granaten vallen in Oostrum. Het tweede slachtoffer aldaar.
- 14 oktober Nieuwe luchtaanval op Venray. Jerusalem in puin. De Hofstraat staat in brand. St. Petrus' Bandenkerk zwaar beschadigd. De toren, waarin de Duitsers een observatiepost hebben, houdt stand. Grote schade aan enkele paviljoens van Sint Anna. De zusters en evacués van Jerusalem vluchten naar Servaas. In totaal vielen er 36 slachtoffers op St. Anna, waaronder 32 patiënten. Servaas en Paschalis telden 4 slachtoffers. (Sjeng Ewalts: Venrays verleden deel 9 pag. 161)
- 14 oktober Razzia's in Wanssum en Blitterswijck
- 15 oktober Engelse troepen bereiken vanuit Overloon de Loobeek. De oversteek duurt dagen, omdat alle tanks en troepen blijven steken in de modder. De kerk van Maashees wordt door de Duitsers opgeblazen.
- 16 oktober De Duitsers blazen de toren van de Sint Petrus' Bandenkerk op, evenals de watertoren van Sint Servaas, de schoorsteen van stroopfabriek Goumans aan de Stationsweg, de molen van Van Aarssen in Lull en de kerktorens van Oostrum, Sint Paschalis in Oostrum en Ysselsteyn. De Engelsen trekken over de Loobeek. Tussen de Overloonseweg en de Maasheseweg vallen 15.000 granaten. Laat in de avond bereiken de Engelsen het terrein van Sint Anna. Merselo is bevrijd. Razzia's in Heide, Leunen, Veulen, Swolgen, Meerlo, Blitterswijck en Wanssum.
- 17 oktober Straatgevechten in het noordelijke deel van Venray. Sint Anna-gesticht is in Engelse handen. Razzia's in Oirlo, Heide en Leunen.
- 17 oktober Razzia in Wanssum. Ysselsteyn en Leunen worden bevrijd.
- 18 oktober Venray is bevrijd, evenals Ysselsteyn en Heide. De eerste Engelse soldaten komen op Sint Servaas binnen. In de namiddag komt Venray al onder Duits granaatvuur te liggen. Oostrum

	wordt gebombardeerd door Spitfires. Kerk en toren van Beugen worden opgeblazen.
19 oktober	Leunen bevrijd. Zwaar granaatvuur op Oostrum. Het Boddenbroek en Oirlo-kom moeten evacueren.
20 oktober	De silo van Landbouwbelaag Wanssum wordt opgeblazen. Onder zeer moeilijke omstandigheden wordt een begin gemaakt met de evacuatie van het Sint Annagesticht: naar Boekel, RKG Woensel en Karel I fabrieken te Eindhoven. In november zal een deel van de patiënten overgebracht worden naar Lovenjoul (België).
21 oktober	Einde van de slag om Overloon en Venray. Op Castenray vallen de eerste granaten.
22 oktober	Kerktoeren van Wanssum wordt opgeblazen. Smakt bevrijd. Begin van de evacuatie van de bewoners van het Sint Servaasgesticht naar de van Hornekazerne in Weert..
23 oktober	Op de Smakterweg te Venray vallen door de bombardementen verschillende slachtoffers, onder wie kapelaan Olieslagers en zuster Bloem. Ook de chauffeur van de auto waarmee ze onderweg waren om hulp te verlenen, sergeant Cornelis (Cockey) van Voorst van Beest, kwam hierbij om het leven. Zij reden op een mijn of werden getroffen door een granaat.
23 en 24 oktober	Het eerste transport van in totaal circa vijftienhonderd patiënten van Sint Servatius, waaronder circa 650 patiënten van Sint Bavo Noordwijkerhout, naar de van Horne kazerne in Weert.
25 oktober	Bekendmaking evacuatie Venray. Deze is vijf dagen later grotendeels uitgevoerd. In de kerktoeren van Castenray wordt door de Duitsers springstof aangebracht; de kerktoeren wordt opgeblazen. Helaas hebben 237 inwoners de bevrijding niet mee mogen maken; zij stierven door oorlogshandelingen.
27 oktober	De Zandhoek, de Gunhoek en Castenray moeten evacueren. De inwoners van Ysselsteyn mogen terugkeren.
29 oktober	Oostrum, noordelijk van de spoorlijn t/m Lull en Boshuizen, moet evacueren.
1 november	De inwoners van Tienray moeten evacueren.
3 november	Van de Oirlose kerk wordt de spits afgeschoten.
5 november	Eerste transport: 145 patiënten en 25 personeelsleden van Sint Anna worden overgebracht van Eindhoven naar Salvé Mater te Lovenjoul (België). Tweede transport: 144 patiënten en 27 personeelsleden worden vanuit Eindhoven overgebracht naar Lovenjoul.
5 november	De kerk van Geijsteren wordt opgeblazen.
2-7-8-9 en 10 november	Vanuit Weert worden de patiënten van Sint Servatius overgebracht naar de Belgische gestichten in Dave-Etat, Sint Truiden, Corbeek-Loo, Beernum en Zelzate.
8 november	Razzia in Wanssum.
10 november	Het raadhuis van Wanssum wordt verwoest. Razzia in Wanssum en Swolgen.
13 november	De kerktoeren van Castenray wordt opgeblazen. In de kelder van Sint Paschalis wordt een kind geboren.

17 november	Razzia's in Wanssum, Swolgen, Meerlo, Tienray, Blitterswijck, Geijsteren, Klein Oirlo, Oirlo, Leunen en Castenray.
18 november	In de kelder van Sint Paschalis wordt een tweede kind geboren.
21 november	De toren van de kerk in Blitterswijck wordt opgeblazen.
22 november	Kerkstorens van Oirlo en Meerlo en de Oirlose molen worden opgeblazen.
23 november	Oostrum (waaronder Sint Paschalis), Oirlo, Castenray, Horst en Veulen bevrijd. Maashees bevrijd. Het eerste nummer na de bevrijding van De Zwijger verschijnt.
Dit verschijnt wekelijks	tot 15 september 1945 in plaats van Peel en Maas.
24 november	Meerlo en Tienray bevrijd
25 november	Swolgen bevrijd
26 november	Geijsteren, Wanssum-west en Blitterswijck bevrijd. Wanssum-west moet evacueren. Baron de Weichs de Wenne met zijn gezin heeft op 22 november het kasteel verlaten. Vanaf 26 november ligt het kasteel in de vuurlinie en wordt bestookt met granaatvuur.
30 november	Het totaal verwoeste kasteel Geijsteren in Engelse handen. Broekhuizen bevrijd.
2 december	Wanssum-oost bevrijd.
5 december	Inwoners van Leunen en Veulen keren terug van evacuatie.
16 december	Na het bombardement van de Grote Kerk starten de ruimingswerkzaamheden van de zwaar beschadigde kerk. Van de circa 45 beelden worden er circa 25 min of meer onbeschadigd teruggevonden in de puinhopen. Pater Beda Verbeek is bijna dagelijks te vinden tussen de brokstukken om beelden en andere kerkschatten onder het puin vandaan te halen.
29 december	Evacuatie van 164 patiënten van Noordwijkerhout naar Sint-Jan Baptist in Zelzate (België). Deze patiënten waren in januari 1943 geëvacueerd vanuit Noordwijkerhout naar Sint Paschalis in Oostrum.
1 januari 1945	Operatie Bodenplatte: zware luchtgevechten boven Venray. Acht Duitse en twee Engelse vliegtuigen storten neer in Venray.
2 januari	Hevig granaatvuur in Smakt.
6 januari	Vanaf 6 januari doet de provisorisch opgelapte keuken van Sint Servaas dienst als gaarkeuken voor de inwoners van Venray.
30 januari	Het centrum van Venray heeft weer licht dankzij een aggregaat van de Engelsen.
10 februari	Duitse granaten vallen tussen Oirlo en Castenray.
24 februari	Smakt ligt voor de laatste keer onder vuur.
26 februari	Een vliegende bom valt in het veld achter de Leunseweg. Veel schade aan daken en ruiten.
3 maart	Het hoofdgebouw van het Sint Servaasgesticht te Venray – op 15 februari al gevorderd en in gebruik genomen door de Engelsen – gaat door onvoorzichtig gebruik van kachels op in vlammen.

10 maart	Het gebied ten westen van de Maas wordt vrijgegeven; einde van de evacuatieperiode.
18 mei	De broeders en patiënten van Sint Servaas die in Eindhoven verbleven, krijgen toestemming om terug te keren naar Venray.
3 augustus	De eerste groep patiënten keert vanuit België terug naar Venray.
4 september	Begin van de repatriëring van veertig patiënten van Sint Anna vanuit Lovenjoul terug naar Sint Anna Venray.
23 september 1945	Het eerste naoorlogse nummer van Peel en Maas verschijnt weer, geredigeerd door Wim van den Munckhof.
3-5-9- en 11 oktober	Achtereenvolgens repatriëren 51, 52, 43 en 53 patiënten van Sint Anna naar Venray. Bij Sint Anna komen tijdens de evacuatie 32 bewoners om het leven in Leuven en Lovenjoul en 12 in Helmond en Eindhoven.
15-17 oktober 1945	De laatste groepen patiënten van Servatius keren vanuit België terug naar Venray. Patiënten en personeel van Noordwijkerhout keren terug naar Noordwijkerhout. Bij St. Servatius tellen we gedurende de evacuatie twintig overledenen in Sint Truiden, Dave en Beernem.
24 oktober 1945	De noodwasserij op Sint Servatius brandt tot de grond toe af.

Bronnen:

- Aantekeningen van Wim Willemsen Venray in *Vensters op Venrays verleden* (2000), aangevuld door de vrijwilligers van het Museum van de Psychiatrie te Venray.
- Aantekeningen van dr. Havermans. Archief Museum Psychiatrie Venray
- Dagboek van broeder Ivanus (De Krol), "Storm over Venray". Archief Museum Psychiatrie Venray.
- Aantekeningen van baron de Weichs de Wenne.
Dagboeken en aantekeningen van Jan Min, Theo Verbeek, pater Beda Verbeek, deken Berden, meester de Haen, pastoor Asselberghs van Oostrum en pastoor Van Boxtel van Overloon →GAV no 163 (WJM Willemsen inv.nr. 13)
- Oorlogsverslag van Sint Anna. (Zr. Marie Godelieve "St. Anna in den storm" in *St. Anna vlagt-St. Anna rouwt -St. Anna bouwt* (Venray 1945). Het relaas van het oorlogsdrama dat zich op St. Anna afspeelde.
- H. van Daal, *Venrays ondergang en bevrijding; de strijd in 1944 om het bruggenhoofd Blerick*. (Venray 1980).
- Vrijwilligers Museum Psychiatrie Venray, *Kelderleven: Museum van de Psychiatrie oktober 2004*. (Venray 2004).
- *Venrays Verleden deel 8 en deel 9*.
- *Jaarboek 1941-1945 van Vereniging van R.K. gestichten en inrichtingen voor krankzinnigen en zwakzinnigen*. (Archief Museum Psychiatrie Venray).
- J. Marlet, *Een halve eeuw St. Anna Venray*. (Venray 1961)
- Twan van Els, *Evacués uit Noordwijkerhout naar Servaas en St. Anna. Peel en Maas, "Vlucht naar Servaas"*, oktober 2004
- *Peel en Maas, uitgave 60 jaar bevrijding, oktober 2004*
- *Peel en Maas bevrijdingsspecial 75 jaar vrijheid Venray, oktober 2019*

191126JH